

Časopis za mladost sploh, pa tudi za odrasene proste ljudi.

I. tečaj.

7. Kimovca 1848.

10.

Čuden strah.

Tomaž je zmiram rad povesti od strahov poslušal in vse babjoverske reči verjel. Ko je bil že precej odrasen, mu starji brat vmerje. Bila sta z bratom skorej zmiram po enmalo rasperta, zato ga je zdaj vsako noč taka grôza, de se že v mraku spod strehe ne upa; v vsakim kotu misli brata zagledati. Neko noč se zbudivši sliši zvunej po véži in kuhnji nekako ropotánje; — prav tenko vléče na ušesa — ropotalo je zmiram po malim. Koj mu na misel pride, de to mora duh ranjčiga brata biti, kteri morebiti še kaj potrebuje. Že večkrat je slišal, duh se mora ogovoriti, de se zvé od njega, kaj de potrebuje. Vjunači se in vstane, odpre vrata, stopi strahama v véžo, pogleda v kuhnjo, — pa skopnil bi bil kmalo od straha, ko na ognjišu velikiga moža z kóšam na rami stati vidi. Tomaž se na celim životu trése; križa se z trepečo rokó, in pologlasno zavpije: „Če si božji prijatelj, povej, kaj želiš?“ Strah odgovori z debélím glasam: „Jez želim, de bi mi ti vezne

vrata odperl.“ Tomož na pol mertev skoči k vratam, jih odklene in do kraja odprě. Smuk! jo šine strah z košam skozi vrata, in ni bilo več od njega ne duha, ne sluha. — Tomož od straha komej živ, teško dněva čaka. Ko je sonce že pri vsih oknih notri sijalo, se upa še le v kuhngo iti, de bi vsim mēsto pokazal, kjer je strah stal. Ko ravno prav hrupí in pripoveduje, kaj je vse vidil, oberne oči nakviško, in — hitro omolkne. — Kaj je pa zagledal? Nič družiga, kakor prazen dimnik, kamur je ravno pred po dnevi od dveh prešičov meso óbesil, de bi se prekadilo. — Zdaj je šě le Tomož zvedil, kakšín strah je to bil.

Kaj se vam zdi, otroci, al ni bil Tomož bedak? Pa je še zdaj več takih bedákov na svētu. Bóte le vi tudi tako neumni?

A. Praprotnik.

Znamenitne lastnosti pajka.

(Dalje.)

Pajk sprede včasí iz pajčine med dvěma drevésama, germama, kolama pri plótih i. t. d. takó lépo, zvezdi enako mrězo, de se ni prečuditi. Kako umétno, kako enakométno, in pa kako hitro je narejena! Ni ga umetnika na svētu, ki bi enako zvezdo iz takó tanjkíh nitk takó enakométno in pa takó urno naredil. Ako pajka pri takim delu narajmaš, gledaj natanjko, kakó se zraven véde; z veseljem ga boš gledal, se čudil in gotovo mislil: Kakó moder je vender Bog, in kako velik v svojih delih je

on! — ter ravno s tim neskončno modriga stvarnika spodobno častil.

Če hoče pajk z visočine na tla priti, brez de bi mu bilo treba po kaki reči doli lésti, pripné svojo navadno nit, ktera je enmalo lépasta (limasta) na mésto, na katerim on stoji; potém se z glavo navdoli spustí. Pripéta nit prihaja zdej, kakor de bi se od kakiga klopčica odvijala, skozi pajkovo bradovičico čedalje dalji, in takó dospé nanji viseči pajk z višiga kraja na niží, brez de bi po čim lézel. Ako se hoče na ravno tisti kraj verniti, in je nit od zgorej do tal še céla, se on oberne z glavo proti niti, se je s sprednjimi nogami prime, ter potlej hitro hitro čedalje više poprijema, dokler zopet nazaj na viši kraj pride, s kteriga se je bil poprej navdoli spustil.

Kakó pa pajk, ki léteti ne móra, svojo nit med dvéma, včasi več od eniga sežna saksebi stoječima drevésama ali vejama počéz napné? — To skrivnost so visokočastitljivi in učeni fajmošter v Šent-Vidu nad Ipavo, gospod *Martija Vertovc*, pred dvéma létama v Ljubljanskim ilirskim listu *) s sledečimi besedami razodeli:

„Ko sim se pred več, kot štiridesét léti od Nemškiga Gradca proti Šent-Lénartu po eni deželanski poti sprehajal, pridem na mésto,

*) Glej sostavek: Die Spinne und ihr Gewebe. Illir. Blatt léta 1246, str. 178. De je ta lépi sostavek gospod Vertovcoviga perésa, se vidi v njih neprecenljivi kmetijski kemii str. 102.

kjer mi je bil pajk s križem, (to je pajk, ki ima podobo križa na herbtu) s svojo kaj umetno narejeno mrežo pot zaperl. Počasi stopim bliže in zarés nič gerdiga, nič ostudniga nisim najdel na njem, ampak lépó pisano osmonogato živalico, de sim se zavzel. Nalaš mu mrežo razdêrem, vender pa takó, de pajk na moji palici ostane. Tékal je po palici sem ter tje, brez de bi bil mogel pot najti, po kateri bi mi bil k nogam ušel; pripne tedej na palico eno nitko, se po nji proti tlém spustiti. Jez pa pajka z nitko vred kviško vzdignem in mu palico podstavim, de zopet na nji ostane. To poskušnjo sva obá dostikrat ponovila. Viditi on, de takó nikakor ne more uiti, se usede na enim koncu palice, ter móta neprenéhama z eno zadnjo nogó več tavžent nar drobnejih nitk na enkrat iz svojih bradovičic vun. Desiravno ni bilo čisto nobene sapice, se začnó vender te komaj vidljive nitke na vse strani gibati. Čez nekoliko časa nitke enmalo z zadnjo nogó k sebi povleče, viditi, če se je ktera že kje prijela. Ako se tó še ni bilo zgodilo, je nitke na zgornji način (na zgorno vížo) veliko bolj podaljšal, in ko se ena na perésu bližniga germa popáde, zbeží on po nji, ker je ob enim novo močno nit za seboj noter do perésa vlekel.“

(Konec sledí.)

*Šmarna gora. *)*

Po Krajskim je veliko lepih, krazno so-

*) Po Ljubljanskih cerkvenih novinah Nr. 10,

zidanih ter božji službi ugodno okinčanih (olepšanih) cerkvá.

H tim lepim cerkvam prištejemo tudi po pravici Šmarnogorsko, romarsko cerkev Marije Device sv. roženkranca v Vodiški fari dve uri nad Ljubljano, ne ravno tolikajn zastran njene zidne ličnosti, ampak nar bolj zavoljo njeniga na zid namalaniga velkiga altarja in dveh kupel, kar ji dodeli toliko lepoto, de v celi krajnski deželi po kmetih ni cerkve tako zale in veličastne. Kdor se hoče prepričati, kaj de zna naš slavni domorodni obrazar Gospod Matevž Langus, kako se je izuril v freški malarii ali v obraženji na moker zid, naj pride pogledat šmarnogorsko cerkev, kjer se mu bo tudi otajalo in ogrelo za božjo in Marijno čast ledeno merzlo serce. Na vso moč zale so v veliki kupli podobe mnogih romarjev, v krajnski noši in s krajnskimi obrazi, ktere bojo še čez dolgo let oznanovale, kako so se nosili v letu 1847 ljudje mnogih stanov in krajev po Krajskim.

Na Šmarni gori človeka vse gine, vse mu prizdiguje h Bogu serce: Srednja, ne pretežavna visava, na kateri se človek bližej nebes ter bližej Boga misli; ozir na visoke sinje (grau) skalnate grintovce proti Štajerskimu in Koroškimu, in na mogočniga vsih krajnskih gór očeta Triglava, na prelepe gorenske ravnine od Preske do Krajnja, od Kamnika notri do Breznice ali nove cerkve, na prostorno Ljubljansko polje z bližnjimi farami, na košate gorice, zelene hribce in homce okoli in okoli, na kterih se bele

cerkvice svetijo, ter spričujejo pobožnost naših sprednikov, nekdanjih bogoljubnih krajskih Slovincov. Bistra, višnevo zelenkasta Sava se iz Gorenskiga proti Šmarni gori prévalí in se kaj mogočno memo naprej proti Černuškimu mostu in proti Dolu pomiče, ter gre pozdravljat naše slovenske brate na Dolensko, Hervaško, v Bozni in na Serbskim, kjer pri Belingradu zgubi svoje, našim pesnikam in pevcam priserčno imé, in nas opomni na naš hladni grob za naše trudne kosti. Iz Šmarne gore se vidi skorej vse Ljubljansko mesto, pa vse tako nekama tiho in ponižno, mirno in krotko, de se človeku zares vsa pozemeljska mogočnost in čast zdi majhna in revna, in de mu je le sam Bog vsigamogočen in velik.

Kaj prijetniga je na Šmarni gori tudi pušava z podobo sv. Antona, ki je bila pred dvemi leti le za kratkočasnost narejena, ktera je pa romarjem tako všeč in se jim tako častitljiva zdi, de se je nagledati in od nje ločiti ne morejo; z zvonam, kteriga je Ljubljanski kupčevavec Gospod Krašovic sv. Antonu poslal, vsaki romar pozvoni in marsikteri še celo z zobmi, ker je že vraža med ljudstvam, de tacija potlej nič več zobje ne bolé.

Ako se ti bo pa že od zvonaj na Šmarni gori sercé smejalo, se ti vse privileglo, in h Bogu povzdigovalo tvojo dušo, kako boš še le ves ginjen in presunjen, ko v prelepo, silno živo pomalano božjo vežo stopiš, in zagledaš Marijo Devico v neznano lepo okinčanim tronu v

nekdajni greški obleki z hožjim Detetam v naročji! Če si še kristjan, in še nisi ob véro prišel, te bo neka nevidna moč poderla na kolena, duh se ti bo razvezal ter kviško povzdignil, priserčno boš molil, se Marii prečisti Devici priporočal, ji potožil svoje britkosti in dušne preteženge, ter pojdeš ves v duhu prenovljen in oveseljen iz cerkve in iz gore nazaj.

Tudi šmarnogorsko zvonenje je prijetno, zvonovi so sicer le trije in ne težki, ker veliki le 19 cent. in 50 funt. potegne, tudi niso na tanko vbrani v glasovih, pa vender, zlasti ko se perterkava, tako priserčno zvoné, de se nekterim še bolj prijetno zdi kot v Šent-Vidu, v Komendi in v Postojni, kjer imajo veliko težje in v glasovih vbrane zvonove. — Res se mora reči, de nikjer po celim svetu ni po kmetih tako lepiga in prijetniga zvonjenja kakor v krajnski deželi, kar je v hvalo veliko našimu ljudstvu in našimu slavnimu Ljubljanskimu zvonarju Gospodu Antonu Zamasa, ker jih je on silno veliko vlil ali prelil. Tudi veliki šmarnogorski zvon je od njega.

Ni se čuditi, de hodi Ljubljanska gospoda takó rada na Šmarno goro, de se nemalo razgleda, serce in duha pokrepča in svojo pobožnost budi. Novi most pod goro, kteriga je Smledniški Gospod baron Franc Ks. Lacarini z velikimi potroški tako čedno čez Savo napravil in mu imé Mariin most dal, je za desnostranske romarje in za Ljubljančane veliko polajšanje, ker prepeljevanje na poprejšnim

brodu je bilo zamudljivo in tudi nevarno večkrat. —

Torej, ljubi dečki slovenski! Obišite tudi vi lepo Šmarno goró; prosíte mило devico Marijo za sréčo vaše domovine in vaših slovenskih bratov; detinska molitev je Marii perjetna molitev. Le prav živó, prav iz celiga serca molite, ljuba, predobra Marija vas bo gotovo uslišala! —

Smešnici.

Jaka v hišo stopivši praša: „Jernej, ali spiš?“ „Nakà, ne spim ne“, odgovori pri peči Jernej. „No, tak posodi, posodi mi ene dva goldinarja!“ „Šentaj, sej vunder le spim,“ pravi nato Jernej.

Zvit kmeč je bil pri gospodi pri kosílu. Nazadnje je bil velik hleb švajcarskiga síra na mizo prinešen in kmetu so ga dali, de bi ga bil načel. Kje pa ga naj načnem? vpraša kmet. Kjer se vam poljubi, mu odgovoré. No, če je takó — je djál kmet — ga bom pa domá načel. Reče, in ga podá strežniku, de mu ga je domú nesel. —

Nenavadne beséde.

Daritev, darovanje, † (ofer, ofrovanje).

Dedič, dedšina, † (erb, erbsina).

Dinja, † (melona).

Dvajsetica, † (cvanckarca).

Dvomiti, dvom, dvomba, † (cviblati, cviblo).